

Верба Д. В.
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Проспект Перемоги, 54/1, Київ, Україна
електронна пошта: denys.verba@kneu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-8712-4027>

СТАНОВЛЕННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ОНОВЛЕННЯ РУШІЙНИХ СИЛ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ КОЛИВАНЬ

Verba Denys
Ph.D., Associate Professor department of Economic Theory
KNEU named after Vadym Hetman
Peremohy avenue, 54/1, Kyiv, Ukraine
e-mail: denys.verba@kneu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-8712-4027>

FORMATION OF NETWORK ECONOMY AND RENEWAL OF THE DRIVING FORCES OF MACROECONOMICAL FLUCTUATIONS

Анотація. У статті вдосконалено теоретичне відображення механізмів, які забезпечують біфуркацію макроекономічної динаміки завдяки врахуванню відмінностей, властивих механізмам циклічності індустріальної економіки, де економічна координація здійснюється через стихію ринку та ієрархію організації, і мережевої господарської системи, де рух інформації, управлінських імпульсів та реакцій об'єктів управління організовано за функціонування нової системи ролей. Зокрема, якісна зміна відносин між «інноватором» і «пасивним господарським середовищем» трансформує основи конфлікту, який Й. А. Шумпетер вважав центральним для механізму економічного циклу індустріальної економіки: накопичення надлишкових передумов «прориву інновацій», що виражається у понаднормовій інтенсивності експлуатації техніки, вбудованої в «усталені ланцюжки створення вартості». Стаття містить теоретичне обґрунтування гіпотези про те, що поширення мережевих зв'язків і форм організації господарської взаємодії створює додатковий «вбудований стабілізатор» у механізмах економічної циклічності, завдяки рівномірнішому розподілу витрат і вигадів від інноваційної діяльності: ролі «інноватора» і «наслідувача» розмиваються, згладжуючи коливання загального рівня економічної активності в періоди затухання і активізації інноваційної активності та поширення нових технічних основ для «ланцюжків створення вартості».

Ключові слова: механізми циклічності, інноваційна активність, спротив інноваціям, ланцюжок створення вартості

Abstract. That article is devoted to improving the theoretical views of mechanisms that ensure the bifurcation of macroeconomic dynamics, taking into account the differences inherent to the cyclical mechanisms of the industrial economy (where economic coordination is through the market element and hierarchy of organizations) and in the networked economic system, where information movement, management impetus, and reactions of objects of managerial impact are organized through the new system of roles. In particular, a qualitative change in the relationship between the «innovator» and the «passive economic environment» transforms the foundations of the conflict that J. A. Schumpeter considered central to the mechanism of the economic cycle in the industrial economy: the accumulation of redundant preconditions for the

«breakthrough of innovation», which is expressed in the excessive intensity of usage of technic, embedded in «established value chains». The article contains a theoretical substantiation of the hypothesis that the spread of networking and appropriate forms of economic interaction creates an additional «built-in stabilizer» in the mechanisms of economic cyclicity, due to a more equitable distribution of costs and benefits, caused by innovation. The role of «innovator» is blurred, smoothing fluctuations in the general level of economic activity in periods of attenuation and intensification of innovation activity and the spreading of new technical bases for «value chains».

Keywords: cyclical mechanisms, innovation activity, resistance to innovation, value chain.

JEL codes: O33,E32

Постановка проблеми. У фокусі цієї статті — механізми поширення у господарській системі початкового імпульсу біфуркації економічної динаміки. Точніше — якісні їх відмінності в індустріальній економіці, що заснована на двох «альтернативних», за Р. Коузом, механізмах економічної координації (ринок чи фірма) та у мережевій економіці (з розмитою межею між організаційною ієрархією та стихією ринку). Власне у статті теоретично обґрунтовується гіпотеза, що поступове зростання вагомості мережових господарських зв'язків (які забезпечують принципово нові способи поширення інновацій і зміну відносин між «новатором» і господарським середовищем) супроводжується змінами в механізмах біфуркації економічної динаміки, що мають бути враховані для забезпечення дієвості макроекономічної політики держави.

Аналіз літератури. Серед багатьох аспектів становлення постіндустріальної моделі економіки, М. Кастельс виділяє формування мережових структур економічної координації, як провідний чинник якісних змін у механізмах економічної динаміки [1]. Поширення таких структур передбачає оновлення всієї системи економічних ієрархій, що виражається через нові пропорції розподілу ресурсів між сферами, де діють різні закономірності прийняття рішень. Більше того, змінюються сам перелік альтернативних механізмів економічної координації. Ще Р. Коуз виділяв два альтернативні механізми: ринкова стихія та організаційна ієрархія [2]. Формування фірми тоді стає результатом такого ефективного поділу «сфер впливу», коли трансакційні витрати прийняття рішень і їх реалізації у межах організаційної ієрархії врівноважуються з аналогічними витратами за взаємодії учасників діяльності через ринок. Якщо трансакційні витрати в межах фірми менші за витрати, притаманні ринковій взаємодії, то фірма розширятиметься, перебираючи на себе функції організації та регламентації економічної взаємодії (постійний контракт замість разових [2]). Якщо трансакційні витрати за ринкової взаємодії менші — фірми дробитимуться, а постійні контракти і взаємодія у межах організаційних ієрархій витіснятимуться ринковими механізмами.

Але виникнення і поширення мережових форм взаємодії створило третю альтернативу (групу альтернатив). Тепер за ознакою здатності забезпечити менші трансакційні витрати на певний рівень ефективності економічної координації, виникають якісно нові «проміжні», «гібридні» форми, щодо яких ні закономірності ринку, ні закономірності організаційних ієрархій не виявляються повною мірою [3–6].

Відповідно, метою цієї статті є уточнення теоретичних основ відображення механізмів накопичення передумов біфуркації макроекономічної динаміки з урахуванням поширення мережевих форм економічної взаємодії та відповідних цим формам сигналів (орієнтирів) для планування господарської діяльності.

Викладення основних результатів. Мережеві зв'язки дозволяють кожному суб'єкту мережі зберігати самостійність прийняття рішень і юридичний статус самостійної господарюючої одиниці, дотримуючись при цьому специфічних норм і правил, що виділяють цю мережу та її членів від інших спільнот, організацій та індивідів. Доки вигоди від перебування в мережі вищі за тяготи, пов'язані з дотриманням її внутрішнього регламенту взаємодії, вона матиме об'єктивну основу свого відтворення. А якщо такий виграш буде привабливим і для нових членів, то й розширюватись.

Такі нові форми взаємодії між суб'єктами господарської діяльності можуть суттєво вплинути на інноваційні передумови імпульсів циклічності, адже якісно змінюють відношення між підприємствами лідерами (інноваторами) й іншими фірмами галузі. Мережева структура створює настільки сприятливі умови для руху інформації між ланками мережі, що практично розмивають межу між «інноватором», лідером і підприємствами, що лише наслідують досягнення та провідні рішення інноватора. Наслідувачі стикаються вже не з кінцевими результатами інновацій, «виступаючи пасивними спостерігачами тріумфу, чи падіння» [1], а стають безпосередніми учасниками процесів розробки, організації, надаючи аналітичну, організаційну, інформаційну, технічну допомогу лідеру, поділяючи з ним ризики і виграші від інновації. Така схема взаємодії господарюючих суб'єктів відповідає рисам інформації як центрального активу сучасного суспільства: відсутність додаткових витрат від використання додатковим споживачем; максимізація виграшу суспільства за умови вільного доступу всіх суб'єктів господарювання до інформації та ресурсів її обробки; наявність виграшу від диверсифікації видів економічної діяльності, внаслідок розширення сфери продуктивного використання нових знань, генерованих у певній сфері [7].

Водночас, ця схема взаємодії руйнує моделі «накопичення потенціалу для прориву спротиву старих ланцюжків створення вартості», розроблені зокрема Й. А. Шумпетером. За «шумпетерівськими» моделями «надлишкові» порівняно із рівноважною траєкторією зростання інвестиції, зумовлюються накопиченням інвестиційного потенціалу, необхідного для подолання протидії інноваціям, який виявляється завеликим, для умов після припинення спротиву. Але в мережевій системі взаємодії така проблема (переведення ресурсів від традиційної до новаторської схеми діяльності) загалом відсутня — ризики і виграші розподілені значно рівномірніше, а межа між «новатором» і «наслідувачем», принципова і для еволюційної теорії [8], і для інноваційної теорії циклічності, вкрай розмивається. Отже, розмивання ролі «інноватора» і «наслідувача», що відбувається в мережевому суспільстві, суттєво впливає на механізми циклічності, як мінімум, ту їхню складову, що пов'язана з процесами «прориву» інновацій та їх поширення в підприємницькому середовищі.

Ми також вважаємо важливим й інший аспект впливу становлення мережевого суспільства на механізми циклічності. Якщо пришвидшення та здешевлення

поширення організаційно-технічної інформації спрощує перетворення провідного рівня ефективності в галузі на нормальний (типовий, поширений, модальний), то зростання інтенсивності обігу фінансової інформації трансформує механізми ресурсного забезпечення розширювальних операцій бізнесу, змінює склад системи факторів фінансової стійкості економічних систем і впливовість окремих факторів у ній. Фінансові механізми, фінансові пропорції та співвідношення, формування яких часто описується термінами масової психології, все виразніше перебирають на себе роль провідних джерел коливань економічної активності, провідних факторів поширення і посилення, чи, навпаки, локалізації та пригнічення розширювальних і скорочувальних імпульсів стосовно економічної активності. До проблеми зростання вагомості фінансової складової економічних відносин у процесі становлення постіндустріальної моделі економіки та впливу такого зростання на механізми циклічності ми ще неодноразово повернемося у цій роботі. Поки лише відзначимо, що функціонування глобальних мереж фінансової взаємодії та місце національної економіки в цих мережах, стають вагомими факторами темпів зростання (скорочення) економічної активності в національних економічних системах, а їх резистентність визначається значною мірою, здатністю використовувати переваги та компенсувати недоліки, втрати і ризики, зумовлені інтеграцією до такої мережі руху фінансового капіталу (див., наприклад, [9–11]).

З проблематикою мережевого суспільства пов'язаний і такий аспект постіндустріальних трансформацій, як інформатизація сучасних економічних систем. Про вагомість процесу інформатизації, як фактору ефективності національної економіки та пропорцій розподілу виграшу від зростання продуктивності між різними верствами населення й видами економічної діяльності, свідчить наявність щільного зв'язку між рівнем соціально-економічного розвитку й мірою інформатизації національної економіки.

Саме в контексті соціально-економічних наслідків інформатизації розглядає процеси становлення постіндустріальної моделі економіки Д. Белл. Нові технології обробки і передавання інформації та фундаментальні (такі, що тягнуть за собою якісні наслідки) зміни технологічної і продуктової структури економіки цей вчений називає визначальними рисами становлення постіндустріальної моделі економіки [4]. Відповідно, в роботах Д. Белла та інших дослідників соціально-економічних наслідків інформатизації увага акцентується на змінах важливості різних сфер і секторів економіки для відтворення (і розширення) її виробничого потенціалу [3; 4]. Інформаційний сектор, інформаційна складова вартості, відносини із приводу обміну та спільного використання (вилучення корисних властивостей) інформації — основа нових механізмів відтворення економічної діяльності. І, водночас, джерело принципових відмінностей нової економіки від індустріальної економічної системи. У першу чергу до таких відмінностей належать об'єднання процесів споживання і виробництва через примноження інформації у процесі споживання. Класичним прикладом можуть слугувати: вдосконалення програмного забезпечення за досвідом використання користувачами, самонавчальні кібернетичні комплекси тощо. Також неконкурентність споживання (додатковий споживач не зумовлює додаткових витрат для виробників і суспільства) та наявність потужних позитивних ефектів переливу між галузями використання (організаційно-технічні, логістично-маркетингові чи соціальні рішення, генеровані в одних галузях, формують водночас базу для

зростання продуктивності в інших — які не понесли витрат на формулювання, перевірку і кодифікацію цієї інформації [7; 12].

Ці нові риси породжують нову суперечність постіндустріального суспільства — якщо споживачі інформації, використовують її у процесі примноження, якісної трансформації та збагачення, то споживання залишається неконкурентним як у суто технологічному, так і в економічному сенсі, адже вони залишаються власниками унікальних інформаційних ресурсів, поширення інформації не знецінює її бо кожен споживач трансформує її надаючи специфічну продуктивну здатність. Проте, коли споживачі інформації залишаються «пасивними користувачами», обмежуються лише реалізацією попередньо розроблених інформаційних продуктів, неконкурентність споживання залишається лише технологічною, економічно такі споживачі конкурують і вимушені створювати системи відносин, що обмежують суспільний ефект від нових знань та інформаційних продуктів. Адже якщо інформація не розвивається творчо кожним користувачем, то конкуренція на ринку збуту продукції, створеної з використанням такої інформації, зводить її доходність до мінімуму. Це є закономірністю щодо доходності використання будь-якого стандартного ресурсу [13].

Так інноватори, які розвивають і примножують досягнення одне одного, створюючи нові продукти і технології, стикаються лише із слабо вираженою тенденцією скорочення власних доходів у міру поширення базової для них інформації. Адже унікальність (індивідуальність) створюваних ними продуктів і процесів, що стає результатом творчої роботи із початковою інформацією, послаблює для них конкуренцію з іншими її користувачами.

Проте для тих суб'єктів господарювання, які залишаються пасивними користувачами інформації, які створюють продукти і процеси, що є безпосередньою функцією, трафаретною «проекцією» вихідних інформаційних продуктів на їх сфери діяльності, конкуренція між користувачами виступає досить потужним фактором зниження індивідуальної доходності. А значить — створює стимули для штучного (технологічно, з точки зору наявних можливостей розширення виробничих можливостей суспільства невинного) обмеження обігу й використання інформації.

Отже, інформатизація національної економіки трансформує ті співвідношення та функціональні зв'язки, що були основою поширення імпульсів циклічності в національних економічних системах, підвищуючи їх резистентність до негативних зовнішньоекономічних збурень у процесі становлення постіндустріальної моделі економіки.

Інформатизація економіки та формування мережових структур економічної координації нерозривно пов'язані зі змінами інституціонального середовища взаємодії економічних суб'єктів. Інституціональні трансформації, що супроводжують становлення постіндустріальної моделі економіки в центрі уваги вчених, котрі розкривають процеси постіндустріальних трансформацій у контексті становлення якісно нових принципів взаємодії суб'єктів економічної діяльності та механізмах узгодження їх економічних інтересів, адекватних новій структурі потреб, мотивів і стимулів нового суспільства [5; 14–16]. Зокрема, в роботах Ф. Фукуяма, П. Друкера, Т. Стюарта наголошуються нові форми соціальної мобільності, механізми соціального відбору, нові засоби й пріоритети вирішення завдання, що Й. А. Шумпетер свого часу сформулював як таке, що найкраще

вирішує конкурентна підприємницька економіка. У кожній сфері діяльності закріплюються, стають успішними та задовольняють потреби споживачів люди, які якнайкраще здатні займатись саме цією роботою та використовують засоби, методи і техніку, що якнайкраще для цього підходить [17; 18]. В умовах становлення постіндустріального суспільства механізм такого розподілу відповідальності й повноважень між виконавцями, а останніх — між сферами діяльності наближається до «об'єктивного стихійного ринкового відбору» на тлі зменшення значущості традиційних ієрархій, розширення можливостей колективної роботи і комерційної взаємодії фізичних осіб. «Фірма», як механізм відбору та прийняття рішень, як один з механізмів соціальної мобільності, якщо не втрачає значення, то значно трансформується під впливом конкуренції, нових форм комерційної взаємодії та колективної діяльності. Найдинамічніше ці процеси відбуваються у сфері інформаційного виробництва.

Г. Беккер і Т. Шульц надають провідне значення у становленні постіндустріального суспільства процесам «капіталізації праці» [19; 20]. Йдеться про набуття ресурсом праці рис, що раніше вважались притаманними лише капіталу. Це веде до зміни закономірностей поведінки власників цього ресурсу та необхідності нових моделей врівноваження як ринку праці, так і системи пропорцій відтворення економічного зростання. Адже інвестиційний характер деяких видатків домогосподарств (не пов'язаних з купівлею нерухомості, чи фінансовими інвестиціями) примушує переглядати поширені моделі економічного зростання, описані, наприклад, у [21].

У такому контексті можна розглядати широко цитовану роботу Г. Менкью, Д. Ромера і Д. Вейла [22].

Функціональна залежність між суспільним продуктом і його факторами відображалася згаданими авторами за допомогою виробничої функції від праці ($L(t)$), капіталу ($K(t)$), людського капіталу ($H(t)$) виду [22]:

$$Y(t) = K(t)^{\alpha} H(t)^{\beta} [A(t)L(t)]^{1-\alpha-\beta},$$

де $A(t)$ характеризує рівень технології (визначає продуктивність інших факторів) і змінюється в часі із заданим темпом g :

$A(t) = A_0 e^{gt}$; α — внесок збільшення капіталу в зміну випуску; β — частка людського капіталу в зростанні випуску ($0 < \alpha < 1$, $0 < \beta < 1$).

Ще одним прикладом досить вдалої трансформації базових неокласичних моделей зростання для підвищення їх спроможності пояснювати роль особистісного фактору в сучасній глобалізованій світовій економіці ми схильні вважати побудови П. Кругмана на основі моделі монополістичної конкуренції Діксіта-Стігліца [23; 24].

Ця модель виявила здатність пояснювати процеси концентрації виробництва, доходів і споживання, що спостерігаються у світовій економіці протягом останніх десятиліть. Власне ефект масштабу виробництва тлумачиться у цій моделі як провідне джерело зростання, а роль людського ресурсу зводиться до реалізації цього ефекту. Проілюструвати це можна таким прикладом. Оскільки для управління транснаціональною корпорацією потрібно кваліфікованіші кадри, ніж для забезпечення роботи великої кількості істотно менших підприємств, то якість

людського ресурсу проявляється якраз у здатності національної економіки використовувати ефект масштабу для зростання продуктивності. В умовах браку якості людського ресурсу досить великі для вилучення ефекту масштабу структури не формуються, а провідні позиції в світогосподарській системі займають ті країни, які завдяки перевагам людського ресурсу здатні протистояти зниженню ефективності прийняття рішень з ростом масштабів діяльності організації.

Нам здається принципово важливим, що цей процес має кумулятивний характер: переваги в якості людських ресурсів дозволяють повніше використовувати ефект масштабу, значить концентрувати доходи. Це дозволяє збільшувати місткість внутрішнього ринку, а значить знову отримувати перевагу ефекту масштабу як завдяки ємнішому ринку, так і завдяки кращій забезпеченості людськими ресурсами. На відміну від більшості неокласичних моделей, які вбачають наявність автоматичних обмежень для концентрації критично важливих ресурсів під контролем лідерів глобального ринку, модель П. Кругмана обґрунтовує закономірність безперервної концентрації людських ресурсів у найрозвиненіших регіонах, що закріплює нерівність між країнами [23].

Така тенденція до концентрації ресурсів і результатів економічної діяльності, що не має стихійного, ринкового обмеження, актуальна для пояснення трансформації механізмів циклічності в умовах глобалізації світової економіки, яка є важливою складовою становлення постіндустріальної моделі економіки. По суті, йдеться про можливість для розвинутіших країн (осередків вищої ефективності використання ресурсів) розподіляти фази циклу не лише в часі, а й географічно, тобто перекладати тягар негативної макроекономічної динаміки на країни «економічної периферії», підвищуючи резистентність власної економіки. Це певною мірою схоже на механізми страхування, коли негативні наслідки страхового випадку не концентруються в єдиній особі, а розподіляються між широкими колами платників страхових внесків, не завдаючи руйнівної шкоди нікому (чим більше коло залучених до страхування, тим, за інших рівних умов, менший негативний вплив страхового випадку на кожного з них окремо). У цьому сенсі, фінансова інтеграція економічних систем різного рівня розвитку, в яких діють фінансові інститути абсолютно різної якості, виступає формою страхування найрозвинутіших країн на випадок кризи. Країни з розвинутішими фінансовими інститутами (кореляція з вищим загальним рівнем розвитку практично 100 %), допускаючи менш розвинуті країни на глобальні фінансові ринки, виконують функцію страхувальників — дозволяють отримати вигоди страховикам (менш розвинутим країнам) від поточного співробітництва в фінансовій сфері. У випадку кризи менш розвинуті країни виконують роль страховиків, приймаючи на себе частину тягара від вирівнювання диспропорцій фінансових систем розвинутих країн.

Узагальнююче авторське бачення рушійних сил і наслідків трансформації механізмів економічної циклічності в процесі становлення постіндустріальної моделі економіки наведено нами на рис. 1.

Відповідно, ми наважимося сформулювати гіпотезу, що закономірності фінансової глобалізації можуть описуватись у термінах розподілу вигід і тягара між країнами з різним рівнем економічного, і, зокрема, фінансового, розвитку з приводу вилучення вигоди менш розвинутими від доступу до глобальних фінансових ринків у періоди сприятливої макроекономічної кон'юнктури, і пом'якшення негативних наслідків кризи для розвинутіших країн — у періоди, коли накопичені ними

```
graph TD; A[Поширення мережових структур економічної координації – обмеження (усунення) ефекту «накопичення передумов оновлення інститутів та організаційних форм» як передумови відхилення від рівноважної траєкторії економічної динаміки] --> B[Неконкурентне споживання інформаційних продуктів усуває один з вагомих бар'єрів наближення до рівноважної траєкторії зростання індустріальної економіки, створюючи додатковий «вбудований стабілізатор»]; A --> C[Закономірна концентрація економічної активності та, водночас, формування сфери мережової взаємодії, де функції «центру» і «периферії» досить рівномірно розподілені між учасниками усіх сегментів мережі усуває період накопичення надлишкового потенціалу зростання]; A --> D[Зміна чинників макроекономічної динаміки]; D --> E[Не обсяги запасів чи потужність системи відтворення матеріальних ресурсів, а система забезпечення їх мобільності, швидкості та витратності руху до осередків ефективного використання детермінують тенденцію економічної динаміки]; D --> F[Зростання впливовості сфери відтворення знань, управлінських технологій, компетенцій та регулятивних інститутів, як фактору макроекономічної динаміки]; E --> G[Зростання вагомості якості інституціонального середовища, інформаційного забезпечення виробничої та регуляторної діяльності як факторів стійкості економіки до негативних та сприйнятливості до позитивних макроекономічних збурень]; F --> G; C --> G; B --> G; G --> H[Зростання вагомості якості фінансових інститутів як факторів стійкості економіки до негативних та сприйнятливості до позитивних макроекономічних збурень];
```

Поширення мережових структур економічної координації – обмеження (усунення) ефекту «накопичення передумов оновлення інститутів та організаційних форм» як передумови відхилення від рівноважної траєкторії економічної динаміки

Неконкурентне споживання інформаційних продуктів усуває один з вагомих бар'єрів наближення до рівноважної траєкторії зростання індустріальної економіки, створюючи додатковий «вбудований стабілізатор»

Закономірна концентрація економічної активності та, водночас, формування сфери мережової взаємодії, де функції «центру» і «периферії» досить рівномірно розподілені між учасниками усіх сегментів мережі усуває період накопичення надлишкового потенціалу зростання

Зміна чинників макроекономічної динаміки

Не обсяги запасів чи потужність системи відтворення матеріальних ресурсів, а система забезпечення їх мобільності, швидкості та витратності руху до осередків ефективного використання детермінують тенденцію економічної динаміки

Зростання впливовості сфери відтворення знань, управлінських технологій, компетенцій та регулятивних інститутів, як фактору макроекономічної динаміки

Зростання вагомості якості інституціонального середовища, інформаційного забезпечення виробничої та регуляторної діяльності як факторів стійкості економіки до негативних та сприйнятливості до позитивних макроекономічних збурень

Зростання вагомості якості фінансових інститутів як факторів стійкості економіки до негативних та сприйнятливості до позитивних макроекономічних збурень

Висновки

Відповідно, співвідношення між параметрами функціонування національної економіки та параметрами функціонування інших економічних систем виявляється більш впливом щодо визначення характеру циклічних імпульсів, отримуваних економікою, ніж співвідношення окремих внутрішніх показників. Більше того, важливе співвідношення параметрів, наприклад, «співвідношення

ризикованість — доходність інвестицій і норма відсотку на вкладений капітал», національної економіки навіть не з іншими, а з певними «глобальними» показниками, що формуються як «рівноважна» для сфери взаємодії десятків економічних систем і транснаціональних утворень.

2. Одним з головних наслідків постіндустріальної трансформації стає більша вагомість інституціональних чинників, зокрема державної стабілізаційної політики, для визначення амплітуди циклічних коливань, форм їх прояву та розподілу тягаря спаду й вигід зростання між секторами економіки та верствами населення.

Відповідно, не лише макроекономічні пропорції відтворення мають враховуватись для пояснення циклічності в умовах постіндустріального суспільства, а й якість інститутів, що визначають дієвість різних важелів впливу на макроекономічну кон'юнктуру. Зокрема диференціація розподілу тягаря фази спаду та вигід фази зростання між країнами не може бути поясненна без врахування якості інституціональної структури фінансових ринків, вираженості та дієвості державної стабілізаційної політики та інститутів, що регламентують оцінювання ринкової вартості активів, які самі, надалі, впливають на поведінку економічних суб'єктів, визначаючи переважання песимістичних чи оптимістичних очікувань, що в свою чергу, детермінує поточний рівень економічної активності.

3. Динамічні постіндустріальні структурні зміни суттєво підвищують вірогідність того, що країна виявиться порівняно стійкою до зовнішніх і внутрішніх збурень та інтенсивність циклічних коливань у ній буде суттєво меншою ніж у країнах, де постіндустріальні структурні трансформації відбуваються менш динамічно. Більше того, динамічні структурні зміни є необхідною умовою забезпечення порівняно нижчої інтенсивності циклічних коливань, бо практично всі країни, яким не вдалось забезпечити високі темпи таких трансформацій, характеризуються порівняно високою інтенсивністю циклічних коливань і в сучасній глобальній економічній системі приречені на відносно більшу вразливість щодо негативних зовнішніх і внутрішніх збурень. Проте сама по собі динаміка структурних трансформацій не є достатньою умовою високої резистентності національної економіки, оскільки зміни в її структурі виражають, по суті, оновлення вагомості, що мають якісні характеристикам окремих сфер, галузей і видів економічної діяльності. Тому в основі оцінювання наслідків структурних змін має бути їх сприятливість для вирішення критично важливих завдань суспільної політики щодо економічної циклічності. Зокрема, по-перше, мінімізації відхилень фактичних параметрів макроекономічного відтворення від «рівноважної траєкторії зростання». По-друге, досягнення таких пропорцій розподілу тягаря від спаду і вигід від зростання, що в довгостроковій перспективі забезпечують найвищі досяжні темпи примноження суспільного добробуту.

Література

1. Castells, M. (2009). *The Rise of the Network Society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.
2. Coase, R. H. (1990). *The Firm, the Market, and the Law* (Reprint ed.). University of Chicago Press.

3. Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / Под ред. В. Л. Иноземцева. М.: Academia. 1999. С. 83–96.
4. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting. N.Y., 1973. — 512 p.
5. Fukuyama, F. (1996). *Trust: The Social Virtues and The Creation of Prosperity* (First Paperback Edition). Free Press.
6. Balcerzak, A. P., Pietrzak, M. B. (2016). Quality of Institutions for Knowledge-based Economy within New Institutional Economics Framework. Multiple Criteria Decision Analysis for European Countries in the Years 2000–2013. *Economics & Sociology*, 9(4), 66–81. DOI: 10.14254/2071-789X.2016/9-4/4.
7. Reinert, E. S. (2019). *How Rich Countries Got Rich . . . and Why Poor Countries Stay Poor*. PublicAffairs.
8. Nelson, R. R., & Winter, S. G. (1985b). *An Evolutionary Theory of Economic Change* (Belknap Press). Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press.
9. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование: монография / [Д. Лукьяненко, В. Колесов, А. Колот, Я. Столярчук и др.]; под науч. ред. профессоров Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова. — К. : КНЭУ, 2013. — 466, [2] с.
10. Мельник О. М. Класифікація типів, видів і моделей економічного розвитку // Формування ринкової економіки / Збірник наукових праць. — Вип. № 31. — К.: КНЕУ, 2014. — С. 456–467.
11. Сиденко С. В. Глобализация и социально-экономическое развитие регионов мира / С. В. Сиденко // Цивилизационная структура современного мира: монография: в 3 т. — Т. 1 Глобальные трансформации современности / Ю. Н. Пахомов, Ю. В. Павленко, С. В. Сиденко и др.; под ред. Ю. Н. Пахомова, Ю. В. Павленко. К.: Наук. Думка, 2006. С. 565.
12. Adelman I. (2001). Fallacies in Development Theory and Their Implications for Policy. *Frontiers of Development Economics*, Oxford University
13. Clark, J. B., & Medeiros, R. (2021). *The Distribution of Wealth: A Theory of Wages, Interest and Profits*. Independently published.
14. Clark, J. B., & Medeiros, R. (2021). *The Distribution of Wealth: A Theory of Wages, Interest and Profits*. Independently published.
15. Stewart, T. A. (2010). *Intellectual Capital: The new wealth of organization* (1st ed.). Currency.
16. Drucker P. F. Post-Capitalist Society. N.Y., 1993. 486 p.
17. Sakaiya T. The Knowledge-Value Revolution or A History of the Future. Tokyo-N.Y., 1991. — 296 p.
18. Schumpeter, J. A. (2021). *The Theory of Economic Development (Routledge Classics)* (1st ed.). Routledge.
19. Schumpeter, J. A., Clickman, J., & Author's Republic. (2020). *Capitalism, Socialism, and Democracy*. Author's Republic.
20. Becker G. S. Human Capital. Chicago: University of Chicago Press, 1964. — 412 p.
21. Schultz T.W. The Economic Value of Education. N.Y.: Columbia University Press, 1963.
22. Ткаченко О. В., Кириллова Г. Ю. Теорія економічних циклів і криз: історія та сучасність. — // Вчені записки. Збірник наукових праць № 14, Частина 1, Київ, КНЕУ, 2012.
23. Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(2). P. 407–437. doi:10.2307/2118477.
24. А. П. Киреев А. П. Puzzle Кругмана. — Препринт ВШЭ, М: 2010, — 287 с.
25. Krugman P. R. Increasing returns, monopolistic competition, and international trade / *Journal of International Economics*. № 9 (1979). P. 469–479.

References

1. Castells, M. (2009). *The Rise of the Network Society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.
2. Coase, R. H. (1990). *The Firm, the Market, and the Law* (Reprint ed.). University of Chicago Press.
3. Inozemtsev, V. L. (Ed.). (1999b). *New post-industrial wave in the West. Anthology*. Academia.
4. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting. N.Y., 1973. — 512p.
5. Fukuyama, F. (1996). *Trust: The Social Virtues and The Creation of Prosperity* (First Paperback Edition). Free Press.
6. Balcerzak, A. P., Pietrzak, M.B. (2016). Quality of Institutions for Knowledge-based Economy within New Institutional Economics Framework. Multiple Criteria Decision Analysis for European Countries in the Years 2000–2013. *Economics & Sociology*, 9(4), 66-81. DOI: 10.14254/2071-789X.2016/9-4/4.
7. Reinert, E. S. (2019). *How Rich Countries Got Rich . . . and Why Poor Countries Stay Poor*. PublicAffairs.
8. Nelson, R. R., & Winter, S. G. (1985b). *An Evolutionary Theory of Economic Change* (Belknap Press). Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press.
9. Lukyanenko, D. G., A. Poruchnik, A. M., & Kolesov, V. L. (Eds.). (2013). *Global economic development: trends, asymmetries, regulation*. KNEU.
10. Mel'nyk, M. O. (2014). Classification of types, species and models of economic development. *Market Economy Formation*, 31. P. 456–467.
11. Pakhomov, Y. N., & Pavlenko, Y. V. (Eds.). (2006). *Global transformations of modernity* (Vol. 1). Nauk. Dumka.
12. Adelman I. (2001). Fallacies in Development Theory and Their Implications for Policy. *Frontiers of Development Economics*, Oxford University Press, 103–134.
13. Clark, J. B., & Medeiros, R. (2021). *The Distribution of Wealth: A Theory of Wages, Interest and Profits*. Independently published.
14. Stewart, T. A. (2010). *Intellectual Capital: The new wealth of organization* (1st ed.). Currency.
15. Drucker P.F. Post-Capitalist Society. N.Y., 1993. 486 p.
16. Sakaiya T. The Knowledge-Value Revolution or A History of the Future. Tokyo-N.Y., 1991. — 296 p.
17. Schumpeter, J. A. (2021). *The Theory of Economic Development (Routledge Classics)* (1st ed.). Routledge.
18. Schumpeter, J. A., Clickman, J., & Author's Republic. (2020). *Capitalism, Socialism, and Democracy*. Author's Republic.
19. Becker G. S. Human Capital. Chicago: University of Chicago Press, 1964. — 412 p.
20. Schultz T.W. The Economic Value of Education. N.Y.: Columbia University Press, 1963.
21. Tkachenko, O. V., & Kyryllova, H. Y. (2012). Theory of economic cycles and crises: history and modernity. *Scientific Notes*, 14(1). P 82–96.
22. Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(2). P. 407–437. doi:10.2307/2118477.
23. Kireev, A. P. (2010). *Krugman's puzzle*. HES.
24. Krugman P. R. Increasing returns, monopolistic competition, and inteirnetional trade / *Journal of International Economics*. № 9 (1979). P. 469–479.